

רשמה א.ב.

פרוטוקול מספר 36/ג'
מישיבת הוועדה לעניני פנים
שהתקיימה ביום ג', י"ט באב תשי"ח - 5.8.1958
בשעה 08.30

משתתפים:

- י. ריפתין - יו"ר
- מ. ארם
- ד. בר-רב-האי
- י. גרינברג
- ע. דגבי
- י. כץ
- ח. לנדאו
- א. עבאס
- ש. פרלשטיין
- י. שופמן

מזמנים:

מר מינץ - משרד התחבורה (לסעיף 2 בסה"י)

	מר אנרוי	-	משרד הפנים
נציגי
מרכז
השלטון
המקומי -
לסעיף 3
בסה"י	מר סורקיס	-	ראש מועצת כפר-סבא
	מר אגרון	-	ראש עיריית ירושלים
	מר מיכאלי	-	ראש מועצת הרצליה
	מר צחר	-	ראש עיריית סבריה
	מר רשיש	-	ראש עיריית פ"ת
	מר הוכשטיין	-	מזכיר מרכז השלטון המקומי

סדר-היום:

1. שונות.
2. מסקנות-ביניים בדבר תאונות דרכים (הצעה לסה"י)
3. מצבן הכספי של הדשדשות המקומיות.

היו"ר י. ריפתין:

אני פותח את הישיבה.

1. שונות

היו"ר י. ריפתין:

קיבלתי משר הפנים מכתב בענין חוק הכבאות, בו הוא מבקש להדגיש כי החוב חייב להתקבל בחודשים אוקטובר-נובמבר (קורא את המכתב). אני מבקש אפוא שה"כ דגבי יברר את הענין עם יו"ר ועדת המשנה ח"כ ישעיהו.

ברצוני להתייעץ עם חברי הוועדה בענין המשטרה.

קיבלתי ידיעה שמשרדו של שר המשטרה חיפשו אותי ולא מצאו אותי. בינתיים קראתי בעתון שוועדת החוץ והבטחון עומדת לשמוע אינפורמציה בענין בית-הספר בשטה. דיברתי עם יו"ר ועדת החוץ והבטחון ואמרתי לו שעניני בת-סוהר נמצאים בתחום עניניה של ועדת הפנים, ושאלתי מדוע עוסקת בכך ועדת החוץ. בפרט שהכנסת לא העבירה לה ענין זה. ח"כ ארגוב אמר לי שוועדת החוץ והבטחון אינה רוצה לדון בבעיה מבחינה טכנית, אלא מבחינת האמפקט המדיני. אני רוצה אפוא להציע לשר המשטרה כי הוועדה מעונינת שלא לזחות עוד את סיוורה שהוזמנה אליהם ע"י משרד המשטרה, בייחוד לאור הדגישות האחרונה בענין זה, ונבקש לקיים את הסיוור אולי במחצית השנייה של חודש זה. ינוסף לכך אני רוצה

א.ב.

ועדת הפנים - 5.8.58

היו"ר י. ריפתין:

להציע לשר המשטרה, מבלי להיכנס לפרטי העניינים, שהדוח של ועדת החקירה שמונתה על ידו יועבר לוועדת הפנים, במידה שאינו נוגע לשאלות מיוחדות.

ד. בר-רב-האש: ועדת החקירה מונתה ע"י שר המשפטים, אם כי לפי יזמת שר המשטרה, והיא חייבת את הדוח לשר המשפטים.

היו"ר י. ריפתין: אם שר המשטרה ימצא לנכון - הוא יפנה לשר המשפטים. עכ"פ, בעוד דקות אחדות יש לי פגישה קצרה עם שר המשטרה, ובסיומה אודיע לחברים על התוצאות.

כמו-כן ברצוני להודיע כי יש לפנינו עוד הזמנה לסיור ממשרד הדתות. אנשי משרד הדתות טוענים כי מאז ביקורה האחרון של הוועדה במקומות הקדושים בצפון חלה מהפכה בסידורים במקומות אלו, והם מציעים שנערוך סיור שני.

בשעתו פנו אלינו גם ממשרד הפנים והציעו שנבקר במועצות אזוריות בצפון הארץ, ועדיין אנו מחכים להזמנה רשמית.

מר אברזי: זוהי שאלה של תקציב בלבד. אם הוועדה תביע את רצונה לבקר במקום בלשהו - יהיה זה מחובתנו לבצע זאת.

היו"ר י. ריפתין: בדרך-כלל נהוג כי משרדי הממשלה הם המזמינים את הוועדות. כבר פעמים אחדות הביעה הוועדה את רצונה לערוך ביקורים כאלה. עכ"פ, אם נקבל תכנית של הסיור, נברר אותה ברצון.

2. מסקנות-ביניים בדבר תאונות-הדרכים (הצעה לסה"י)

היו"ר י. ריפתין: סיכמתי עם שר התחבורה את הצומת בדלקמן לסיכום הדיונים בענין הצעתו של ח"כ קרגמן בדבר תאונות הדרכים:

1) ועדת הפנים רואה בקבלת החוק לתיקון פקודת התעבורה ע"י הכנסת צעד חשוב במלחמה נגד תאונות דרכים. הוועדה מקווה שזירוז מינוי שופטי התעבורה יאפשר בהקדם את ביצועו המלא של החוק;

2) הוועדה מקדמת בברכה את הקמת הוועדה המיוחדת ע"י משרד ראש הממשלה, אשר מונתה בתיאום עם משרד התחבורה, ולאחר דיון בהצעות ועדה זו תביא ועדת הפנים את המלצותיה הסופיות לכנסת.

אני מבקש את מר מינץ לדאוג לכך שכאשר הוועדה שליד משרד ראש הממשלה תסיים את דיוניה - נקבל על כך אינפורמציה וביזמת משרד התחבורה יעלה הענין שוב על סדר-יומנו.

הד חלט: לקבל את המלצות כפי שהציע היו"ר.

3. מצבן הכספי של הרשויות המקומיות

מר סורקיס: אני מודה ליו"ר ועדת הפנים שזימן אותנו לפגישה זו לפני צאת הכנסת לפגרה. הופענו ביום א' האחרון לפני ועדת הכספים של הכנסת, אבל אנו חושבים כי ועדת הפנים היא הכתובת הראשונה לענייני השלטון המקומי, לא נקבל פתרון לבעיות שאנו מתלבטים בהן אך נקבל אולי עזרה בדברים צדדיים. כי אנו חושבים שתביעותינו צודקות, כפי ששמעתם בוודאי בהזדמנויות שונות בהסברים בכתב ובע"פ.

מר סורקיס:

לפני חדשים אחדים הגענו למסקנה חזרה מאד למדינה כולה. כי אנו הננו הגוף העיקרי המייצג את איגודם של רוב אזרחי המדינה, כמיליון וחצי חושבים, ואנו הכתובת הראשונה לעובדיהם המקומיים שלהם וגם לעובדי המדינה בכלל, ולא רק לגבי עולים חדשים, בכל הנוגע לקליטת עליה, אשפוז, חוסר עבודה, סעד ומסנדלים. משום כך אנו חושבים כי השלטון המרכזי, הדואג לכל הצרכים של המדינה, צריך לדאוג גם לנו, כי גם אנו חלק של המדינה ועושים את פעולתה יום-יום.

אבל לצערנו הרב שוכנענו דוקא בזמן האחרון שההתחשבות בנו אינה מספקת. ולכן הגענו למסקנות קשות והחלטנו להעביר את השירותים הממלכתיים לממשלת ישראל שתספק אותם בעצמה. כי האזרחים תובעים מאתנו תשובות ברורות יום-יום, ואם אין קורים במדינה מקרים חמורים של יאוש - הרי זה הודות לכך שאנו משתדלים לבלום במקום שצריך ומסתבכים בצרות כספיות כדי למלא כל מה שאפשר למען האזרחים. ראש עיר או ראש מועצה חייב לדאוג בראש-וראשונה לגלגל את החובות כדי לסתום פרצות כדי שהשירותים השונים לא ייסגרו, כדי להשיג דלק למכוניות האשפה או להשיג כסף כדי שהסעדות בבתי-הספר לא ייסגרו וכו'. כי יש מקומות בהם ילדים שאינם מקבלים את הארוחה בביה"ס אינם זוכים לארוחה חמה בכלל. ואיבוי מדבר כבר על הקמת בתי-ספר חדשים. החזקתם של אלה הקיימים מהווה עומס ביכר על העיריות. בדרך-כלל המדובר הוא בהשתתפות ב-40% בהחזקת בתי-ספר, אם כי יש מקומות המשתתפים עד 50%, והשתתפות זו אינה מספיקה עבור השירותים, עזרה רפואית, שמש, ביטוח הילדים וכו'.

באו אלפי יהודים ממזרח-אירופה. רובם בקלטו במשך בצורות שונות. חלק גדול מהם אינו מסופל בילדים ומ-המסה מציע אליהם. אבל צריכים לדאוג לחשמל ולשירותים ופינה לילדים, ואמצעים לאפשר להם ללמוד את השפה העברית - ולמסים שלנו אין דואגים. מס-הכנסה טובן מאליו שמורידים אצל אנשים אלה; זה איננו כספם מלכתחילה. הוא הדלין במס-אחיד של ההסתדרות, אבל כשמציע העניין למס העירוני - אותו צריכה האשה לשלם בבית, מהכסף שהשאר לה בעלה וילדיה. ולנו קשה יותר לעקל רכוש מאש לממשלה. למשל: יום אחד לפני מבצע סיני ראיתי שני גוברים הולכים לבצע הוצאה-לפועל, כאילו לא קרה שום דבר. עאלתי אותם: לאן אתם הולכים? והם אמרו: אנו הולכים לעשות עיקול - וזה בשעה שאצלנו כבר פעל הכל מזה ימים לשעת חידום ולא גבו בכלל, ואלה הלכו לעשות עיקול בשם הממשלה. אני מבד אמנם את השלטון המרכזי היודע כך לכלכל את מעשיו, אבל עובדה היא שאצלנו כבר ימים לפני כן לא שילמו פרוטה לרשות המקומית. היו מקרים ששלאנו הביתה דברים לאנשים כדי שיהיה להם מה לאכול.

לא תתכן אפוא חלוקה כזאת שאינה מתחשבת בנו. הכנסת הבא אולי תדון על הריפורמות במסים, אבל בינתיים אנו מדברים על חיי-שעה. וכל הדברים שאנו זקוקים להם עולים בכסף רב, והמחירים עולים. בעניין האחיות, למשל, סייעה נציבות שירות המדינה הסכם אתן, ומיד עולה לנו הדבר עשרות-אלפי לירות, מבלי שהתייעצו בנו כלל. אמנם טוענים שבעניין המהנדסים כאילו אנו הכשלנו את הממשלה, אבל יש אולי ב-3-4 מקומות מהנדסים כאלה, ולא יותר. כי אצלנו אין אומדן של הכנסות כמו למס-הכנסה, ומשלמי-המסים אצלנו אינם מתרבים.

ויש עניין של פיתוח. את כל הרשויות המקומיות השאירו בתקציב פיתוח כולל של מיליון לירות. מדי שנה בשנה יש ירידה בתקציב זה. לכל הערים צבדולות ול-89 מועצות מקומיות - מיליון אחד!

או, קחו למשל את המענק. לפני שנה הוסיפו לנו ארבעה מיליון, ואילו השנה הורידו מהמכנם. האם חל שינוי לטובה במצבן של הרשויות המקומיות, או האם נצדק הדבר ע"י ועדה מיוחדת?

או, דוגמא מהעשור. לא הזמינו אותנו אפילו לשמוע מפנינו עצה כיצד לארגן את חגיגות העשור. אבל הוראות שלהן לנו, והוסיפו: אך פרוטה לא תקבלו. אבל אנו יודעים שבאים תיירים ואי-אפשר להשאיר את הלכלוך ואת העזובה ברחובות, וכל זה עולה בכסף רב. זה הפעם הראשונה אנו מופיעים לפני הוועדה, ואולי טעות היא שנתנו לכם מנח עד כה. גם השאילות בעניין שפת-הים בהרצליה היא דוגמא לחוסר הקשר שבין הכנסת והרשויות המקומיות שצריך להיות הדוק יותר, כי שאלה כאלה יכול היה השואל לשאול ישירות את ראש-העיר

מר סודקיס:

רבותי. נאבקנו על העלאת המסים ברשויות המקומיות. נאבקנו על פרוטות, כדי לאלהתמסו. אנחנו תובעים שוועדת הפנים תיכנס לעבי-קורה ותראה אם אנו צודקים או לא, אם לא עושים עוול לנו ולמדינה. כי אדם שיש לו אמצעים מעטים ביותר ו-12 ילדים ואינו חולם כלל לשלם מסים, מוצה בכל זאת שילדיו יקבלו את התזונה בביה"ס. ואנו, אנשי הציבור, אחראים שירות לאותם ילדים, חילי-המחר, שלא יגיעו למוסדות של ילדים פושעים. ראשי העיריות עובדים עבודה אפורה יום-יום כדי לקיים את השירותים המינימליים, ואינם עוסקים, כפי שיש הרושם, בעבודות כלליות בלבד של קבלת אורחים וציילומים.

ואשר לפיתוח: - בוודאי עוד יגיע השנה לכשת תקציב נוסף, כמו בכל שנה. בכל שנה אומרים לנו: אתם מאחרים בהגשת הצעותיכם. הפעם הקדמנו אפוא, ואנו דורשים שוועדת הכספים או ועדת משנה אחרת תבדוק זאת בשעה שדנים על התקציב. אנו מניחים על השולחן את תקציבנו השלם של הכנסות והוצאות, ואל ישאלו אותנו: מדוע אתם מפתחים? למה לא ילך הכסף להתיישבות? לגבי ההתיישבות החליטה לאחרונה ועדה של הסוכנות להוציא 500 משפחות מן המושבים החדשים שאינם יכולים לקיים מן ולהעביר אותן למקומות שלנו, ואם אנו איננו מסכימים - מעבירים את המשפחות בערב ומאיימים עלינו בבג"צ. האם אין אנו רוצים שאנשים ילכו להתישבות? אבל הם אינם רוצים ללכת. לא אנו יצרנו את התנאים שבגללם אין רוצים ללכת להתישבות.

כל זמן שהאדם שי במושבה ובעיר, אנו חייבים לתת לו שירותים, אם אנו נאמנים לשליחותנו. לא יבולנו מנדט לדאוג לשירותים. ובמה נעשה פיתוח? יש מקומות שאין בהם כבישי-גישה לפרצרים ולשכונות, או שאין טלפון וחשמל, או שאין בהם מים. יש עינינים של עזרה רפואית, מדיא ומכבי-אש. יש עשרות דברים שאנו מצוים לתת עליהם תשובה, בייחוד עניני החינוך התיכון, המקצועי והחקלאי, ולכל דרוש כסף.

לכן העמדנו עכשיו, לשנה זו, תביעה לשני תיקונים רציניים: ראשית - אנו מבקשים להחזיר לנו את שני המיליון מהמענק שהורדו השנה; ושנית - לתת לנו 4-5 מיליון לא כפתחה אלא בהלוואות, אבל בהלוואות ללא ריבית קצובה, כדי שנוכל לקיים את השירותים כראוי.

מר רשיש:

בעשור למדינת ישראל טרם נמצאה הדרך להסדיר את בעיית היחסים בין השלטון המרכזי והשלטון המקומי. איננו יודעים אשם בכך, אך עד כה לא דן משרד הפנים עם משרד האוצר על פתרון בעיית יחסים זו, והדברים נקבעים מפעם לפעם ע"י לחץ, מו"מ וכו'. ויש לנו הרגשה שמצד השלטון המרכזי אין העדפה מספקת לפעולות השלטון המקומי. ייתכן בינינו ויכוח מה חשוב יותר: יישוב הנגב או הוספת עוד מאה-אלף תושבים בת"א. ייתכן שאנשי השלטון המקומי היו מסכימים בהחלט לפיזור האוכלוסיה ויישוב הנגב. אבל עובדה היא שכיום מדוכזים מיליון-חצי מאזרחי המדינה באותם המקומות שיש בהם רשויות מקומיות, ועלינו תשלם המשימה לספק את צרכיהם. והצרכים מדוכזים הילדים, מצב סניטרי מינימלי, הוצאת האשפה, הקמת כבישים כלשהם, דאגה למקרי סעוד וכו'. ואם היה הפרח לחסל את מעברת פרדס-חיה או עין-שמר - מפזרים את האנשים בין הרשויות המקומיות. אם מחסלים ריכוזים של מקרים סוציאליים - יש דק דרך אחת: להכניס את האנשים לרשויות המקומיות, ולנו אומרים: אתם מוכרחים לקבלם, כאן עשרים משפחות וכאן חמשים. ופירוש הדבר: לדאוג להם לדיור, לפרנסה ולחייבונ מהיום הראשון. ואילו אנו איננו יכולים לשאת בכך באשר אנו קשורים במקומות הכנסה שאינם מתפתחים במידה מספקת. עד היום הזה הפס היחיד שלנו הוא מס-הדירה. אין לנו כמעט מסי-עקיפין, ואנו משתמשים במס הישיר הזה שאיננו צורך ואינו מאפשר להגדיל את ההכנסות בהתאם להכנסות האנשים ההולכות וגדלות מדי שנה בשנה. משפחה בת 12 נפשות, למשל, הגדה בשני חדרים ודעבה ללחם, משלמת אותו מס-דירה כמו משפחה בת שתי נפשות הגדה בדידה דומה של שני חדרים ויש לה הכנסה של 500 לירות לחודש. במשך עשר שנות קיום המדינה לא התפנה גוף כלשהו במדינה לתקן את היסוד הבולטי-צורך הזה של מס-הדירה.

מר רשיש:

הכנסותינו מוגבלות, ואילו הממשלה רואה אותנו שותפים במתן השירותים הממלכתיים. יש אפוא בינינו ויכוח: אנו טוענים שאנו השותפים והממשלה היא החייבת לתת את השירותים הממלכתיים, ואילו הממשלה טוענת להיפך. כשנערך בכנסת בשעתו הויכוח על חוק חינוך חובה, הייתי אני בין הגלגלים ביותר לו, וחשבת: מדוע רק ל-6 שנים ולא ליותר? אבל כשמגיעים לביצוע הדבר, אני יודע שאין זה קל. לפני שנה החליט משרד החינוך להטיל חובת השתתפות ב-20% על הרשויות המקומיות, אבל הדבר אינו ניתן לביצוע ע"י החלטה בלבד.

ומה עושה הממשלה? מדי שנה בשנה היא מקטינה את עזרתה לרשויות המקומיות. ואני שואל: הישוב גדל - גם מריבוי טבעי וגם ע"י עליה - והעובדות גדלה והולכת מדי שנה בשנה. אם לפני שנה קיבלנו 13,5 מיליון ל"י מענק - מהי ההצדקה, והיכן ההגיון להקטין אותו בשנת 1958/59 ב-2,5 מיליון? הממשלה יודעת שהיא צריכה להגדיל את תקציבה-היא בכל שנה. ואילו לנו, אם בשנה שעברה נתנו לנו סכום של 5,75 מיליון פרט לסכומים המועברים, הקטינו זאת השנה ל-3,5 מיליון. ההתיקרות עולה אף היא, המקומות זקוקים לפיתוח, ואני שואל: היכן הצדק בהקטנת הסכומים? לפני שלוש שנים היה תקציב הפיתוח לרשויות המקומיות 12 מיליון לפני שנתיים - 8 מיליון; לפני שנה - 6,100,000 מיליון, והשנה רק חמישה מיליון. יש בכך לא רק משום חוסר עזרה אלא ביטוי של חוסר הערכה וחוסר יחס לפעולתן של הרשויות המקומיות.

לא קל לנו כשאנו באים לוועדה של הכנסת ואננו מייצגים מפעלים קונסטרוקטיביים או מפעלי-ייצור המכניסים מטבע זר למדינה, אלא עושים עבודה הנחשבת בעינייהם כפעולה בלתי-מכניסה. אבל אנו חייבים לעשות זאת.

אנו מבקשים אפוא שוועדת הפנים של הכנסת תיכנס לעבי-הקורה הזאת ותשתמש במלוא השפעתה כדי שלקראת תקציב 1959/60 ישולם תקציבן של הרשויות המקומיות מהתקציב הכללי של המדינה. אין לראות את הדבר כדבר נפרד. אנו שואבים את מקורות ההכנסה מאותם משלמי המסים שמהם שואב השלטון המרכזי את הכנסותיו. אנו מספקים את צרכיהם של אותם תושבים. לא ייתכן מצב שהכנסת תחליט על תקציב המדינה ואח"כ נעמוד אנו בפני עובדה ונתווכח ונחזור על הפתחים ויאמרו לנו: כבר הוחלט. תקציב הרשויות המקומיות מגיע בשנה השוטפת ל-140 מיליון, ותקציב הפיתוח ל-50-60 מיליון. מוסדות המדינה צריכים לראות לפנייהם לא רק את התקציב של השלטון המרכזי, אלא גם את זה של השלטון המקומי. ידאו לפנייהם את שני התקציבים ביחד, וע"י זה אני מקווה שיוכלו למצוא את הדרך לתאם בין שני הדברים. ועדת הפנים צריכה לבקש לקראת תקציב 1959-60 ששר הפנים ימציא לה את תקציב הרשויות המקומיות בארץ כולה, התקציב הרגיל והבלתי-רגיל, ועל-סמך חוסר זה צריכה ועדת הפנים לשש מליץ-יושר עבורנו לפני אלה הקובעים את תקציב המדינה.

ולגבי השנה הזאת - חייבים ראשית כל להחזיר לנו מה שהיה לנו לפני שנה, גם במענק וגם בתקציב הפיתוח. כי השנה הורידו מתקציב הפיתוח שלנו מיליון ומאה-אלף לירות לעומת התקציב הקודם, ומן התקציב הרגיל הורידו 2,5 מיליון, ואנו מבקשים להחזיר לנו זאת מתקציב הממשלה. אלה הם שני הדברים המינימליים שצריך לתקן עוד בשנה זו.

היום כבר חודש אנוגוסט, ועדיין אין איש יודע מהו המענק העומד לרשותנו. האמת היא שהדלת הראשונה שאנו פותחים בכל שבוע ובכל חודש היא הדלת של משרד הפנים, ולוועדת הפנים החלטנו לבוא בהסכמתו של שר הפנים ובידיעתו, לאחר שאמר לנו שבכוונתו-הוא אינו יכול לשנות את המצב, לאחר שיש לו מיליון אחד לתקציב פיתוח לרשויות המקומיות ואינו יודע מה לעשות בו אלא אם כן יחזיר את הכסף לאוצר שיחלק אותו בעצמו. הוא הדין בקשר למענק.

אנו מבקשים אפוא שיו"ר ועדת הפנים יתאזר עוז ויעמד לצידינו בתביעתנו שלא להקטין לכל הפחות את השתתפות הממשלה במענק לשנת 1958/59 לעומת 1957/58. התיקון המינימלי הזה צריך לבוא עוד השנה, ובהקדם.

אני חושב שוועדת הפנים צריכה לתת את דעתה בעיקר לשלושה דברים -

מר אגרנון:

ראשית - שאלה יסודית הטענה חקר מעמיק: חלוקת "עוגת-המס" בין שתי הרשויות. כיום קיימת חלוקה מלאכותית-שירותית בחינוך, חלוקה שהתנאים גרמנה. בממוצע יוצא שהשלטון המרכזי נושא ב-50% והרשות המקומית ב-50% של הוצאות החינוך. אך החלוקה אינה רק שירותית, אלא גם לא אסתטית. השלטון המרכזי קובע את הלימודים והמלמדים, ואילו הרשות המקומית עושה את עבודת השירותים והשמשות, את העבודה השחורה, וזהו כמעט התחום היחידי בו יש חלוקה בכלל, ואילו בכל שאר הענפים זוהי שאלה של מענק המקבל צורה של מתת-חיבים. שאלה זו של חלוקה של "עוגת המס" אי-אפשר להכריע בה סביב השולחן הזה, אלא היא טענה חקר מעמיק, אך עד כה טרם החלו לעסוק בה, ויש שאלות אד-הוק הקשורות בכך.

ושנית - המענק. למענק יש מודד: הגולגולת. אבל אין המענק מתקרב כלל לצרכים. פה מתבקשת גישה מיידיית לפתרון השאלה, ע"י קביעת הצרכים בכל מקום ומקום.

והענין השלישי הוא פיתוח, וכיום הוא פיקציה. חברי לא דייקו כשאמרו שזה מיליון, כי זוהי פיקציה. בשנה הקודמת היתה ההקצבה לפיתוח, למשל לירושלים, 320 אלף ל"י, מזה מאה-אלף שניתנו עוד כמפורע בשנה הקודמת לצורך קו-מים לירושלים. נשארו אפוא 220 אלף ל"י. איש לא חשב במשרד הפנים שנוכל להיות בעיר הזאת ולקיים בה שירותים מבינמליים ב-220 אלף לירות. ויצא שעשינו עבודות ב-3-4 מיליון, בידיעת השר או שלא בידיעתו, בהסמכתו או שלא בהסמכתו. אנו נותנים לזה שם מיוחד: "אשראי קבלני", אבל זה יוצא פיקציה שאין לה כל הצדקה.

הייתי אומר אפוא: ועדת הפנים צריכה להטיל קודם-כל על ועדה מצומצמת לשבת יחד אתנו, ביחד עם השלטון המקומי ומשרד הפנים, ותדון בחלוקת המס, הישיר והעקיף, עניני הסעד וכו'. ושנית - צריך להיות מענק צודק עם מודד שניתן לקבוע אותו בקלות. ושלישית - מענק לפיתוח ריאלו שאינו גודם לפיקציות והעלמת עובדות. כי השלטון המקומי המכבד את עצמו לא יקבל עליו את המסגרת הזאת, ויבהה מן המערכה אם יכריחוהו להיות כך.

י. שופמן:

אם תעברו על "דברי הכנסת" תראו שעוד בעת הויכוח הכללי על התקציב דיברתי על ענין השירותים הממלכתיים, ובאמת אינני מבין את גישת השלטון המקומי שאנשיו מדברים פה על מיליון ושם על מיליון לגבי תקציב כללי של 140 מיליון שבו מהווים השירותים הממלכתיים כ-30%. מה המיליון האחד הדל הזה בכל הסכומים הללו? כשמשווד הפנים מהבה על מענק - אפשר לחשוב שהוא מחזיק ע"י מענק זה את ההשירות המקומיות כולן, בשעה שלמעשה זוהי שפה בים.

והשאלה היא יסודית: מה צריך לשאת בעול של השירותים הממלכתיים? ואת הבעיה הזאת יש לבחון, ולא צריך לדבר על תוספת פה של מיליון ושם מיליון. באנגליה, למשל, מתחלק התקציב 55% על הממלה ו-45% על הרשויות המקומיות, אם כי הממלה מטילה תפקידים רבים על הרשויות המקומיות. אצלנו לא נותנים לא כסף ולא אפשרות של מקורות כספיים.

כמוכן, לאוצר נוח לטעון: תקציבינו מסתכמים בסכומים מסויימים, וחסרים לנו סכומים מסויימים לשירותים מסויימים, נטיל זאת אפוא על הרשויות המקומיות. אך לא ייתכן שהרשויות המקומיות יצטרכו להתרוצץ תמיד ולחפש מיליון או שנים שהם טלאי קטן על חור גדול.

מר מיכאל:

אני רוצה לנגוע בענין גידול האוכלוסיה וחיסול המעברות. כולנו שותפים במפעל קליטת העליה, והדבר מטיל עלינו עול נוסף. כל זמן שהאוכלוסיה יושבת במעברה, השירותים שם מצומצמים יותר. אך משעוברים האנשים לשיכונים מסודרים, פירוש הדבר כבישים, מאור וכו', ואין מי שישא בעול זה מלבד השלטון המקומי.

מר סיכאלי:

ענין שני הוא ענין הסעד. רוצים להטיל עלינו את כל העול של אשפוז נזקקי הסעד, מבלי להבטיח לנו כל מקור הכנסה לכיסוי הוצאות אשפוז זה. יש ישובי-עולים וגם מושבות ותיקות שמספר נזקקי הסעד בהם מגיע ל-25% מכלל האוכלוסיה. מלבד כל ההוצאות המיוחדות לגבי אוכלוסיה כזאת של נזקקי סעד, הם אינם משלמים מסים לשלטון המקומי והם הצרכנים הראשיים בכל השירותים: בייס, הזנת ילדים וכו'. בהוצאה יש למשל 1500 ילדים בבתי-ספר המקבילים הזנה, ורק מאה מהם משלמים את החשולם עבור הזנה זו, והשאר על חשבון המועצה. נוסף לכך יש כפל מקום עוד 10% שהם על גבול של מקרי-סעד וגם הם אינם משלמים מסים, כלומר: 35% של האוכלוסיה ברשויות המקומיות אינם משתתפים כלל בהכנסות של התקציב המוניציפלי.

הגיעו הדברים לידי כך שחסרה כתובת ממשיה שתעזור לנו לשאת בעול הזה. וטוב היתה ועדת הפנים עושה אילו היו חבריה מבקרים אצלנו ורואים את הדברים מקרוב, כדי שידעו על מה דנים.

מר צחר:

שאלה מוקדמת לבידור הבעיה כולה: האם יש הבנה בין כולנו שאנו שותפים לענין זה של שירות שוטף לאזרחי הרגשת? אני היא שאנו נראים בעיני השלטון המרכזי וחברי הכנסת כמיין גוף זר ומטריד. עדיין אין ההכרה שכולנו יחד מהווים שלטון במדינה שהתפקידים מחולקים בו. והאמת היא שבשטח של שירותים לאזרח אנו עוסקים כמעט באותן מלאכות.

מה קרה בעשר שנות קיום המדינה? השירות הרגיל, הסטנדרטי לתושב, שנוהג שלטון לתת במדינה דימוקרטיה - בייחוד ע"י שני הגופים. אם אני לוקח את התקציב השוטף של הממשלה, לפי שנת 1957/58, ואת התקציב השטף של כל הרשויות המקומיות, ומצרף זאת בייחד ומחלק לפי אחוזים - יוצא שהתקציב הממשלתי מהווה 82% ותקציב הרשויות המקומיות 18%. הוצאות לשירותים לאזרח. תמורת השירותים הללו אנו לוקחים מהתושבים כסף. אם ניקח את ההכנסה לפי אותו חישוב - הריהי מתחלקת בינינו לציון השלטון המרכזי: 92% הכנסות לשלטון המרכזי ו-8% לשלטון המקומי. אשר להכנסה הלאומית - ממנה יש לנו 23%. לפי יחס זה של ההכנסה וההוצאה אתם רואים שיש לנו 8% בהכנסה לעומת 18% בהוצאה מכלל הכספים במדינה. אמנם האמרו: תקציב הבטחון משפיע על התקציב הכללי במדינה. אבל גם ברשויות המקומיות יש טעיפים דומים.

בתקציב החדש ל-1958/59 הגדילו את התקציב השוטף של המדינה ב-25%, וזה מלבד התקציבים הנוספים, והתקציבים המשותפים שלנו ושל הממשלה גדל ב-30% לעומת השנה הקודמת. ואם השירות גדל עפ"י החלטת הממשלה ב-30% על סמך הגדלת התקציב הממשלתי - ברור שגם חלקנו אנו בשירות יגדל באותו אחוז, ואילו הכנסותינו-אנו לא גדלו. הפער הזה בין ה-8% וה-18% שהזכרתי מהווה סכום של 50 מיליון. על חשבון זה אנו מקבלים מהממשלה 20 מיליון, ונשאר אפוא הפרש של 30 מיליון, וזהו הפער, זהו הגרעון שלנו.

התקציב שלנו גדל אוטומאטית, ונוצרה אצלנו כבר טכניקה בענין זה. אין לנו מקורות הכנסה גדולים אוטומאטיים. ביקשנו סמכות חוקית מהכנסת לקבל מסים גם ישירים וגם עקיפים כפי שנראה לנו. למשל: ביקשנו לקבוע לעצמנו מס-הכנסה מוניציפלי, או מס עקיפין על סיגרים או דלק וכו', לא במקום הממשלה אלא נוסף עליה, ואז נותר כליל על המענק של הממשלה. אמרו לנו: לאו. מסים מהאזרחים אמור לנו לקבל, את המדיניות הכלכלית לא אנו קובעים (העלאת האינדקס וכו'), ואילו אנו אנשי קרקע לקיים את ההוצאה, ללא אפשרות של קביעת הכנסה. כיצד אתם מתארים לעצמכם שנעמוד בזה?

התפתחה אפוא ברשויות המקומיות טכניקה

מסויימת לקביעת הדברים. תבענו 15 מיליון ל"י, ואמרנו: או שתתנו לנו אפשרות לקבל מס-הכנסה מוניציפלי, או שתקטינו את הויתור על יהב-מגן ולא תבטלו את כולו בבת-אחת. ואילו לאחר כל הטענות הללו הקטינו לנו את המענק. נוצר אפוא מצב שבמקום שנעמוד על תביעת תוספת - אנו עומדים ומתחננים שלא יקטינו לפחות את מה שהיה לנו קודם. תבענו 15 מיליון, והקטינו את הסכום ב-2,5 מיליון. וכשאנו באים לתבוע לפחות להציל אותם 2,5 מיליון שאותם רוצים להוידע לעומת השנה הקודמת, אומרים לנו: מה אתם מדברים על 2,5 מיליון בתוך כל הסכומים העצומים? יש מקומות קטנים שבשבים תוספת של 20-40 אלף לירות תהיה הצלה מסש.

מר צחק:

ואשר לפיתוח, אנו מתעים את חברי הכנסת כשאנו משתמשים במלה "פיתוח". כי אין המדובר בפיתוח שלגביו אפשר לטעון "מוטב לפתח את הגב ולא את הערים". המדובר הוא בחדר לבית או במכונית נוספת להוצאת האשפה. לכן אנו קוראים "פיתוח", החזקת כלל השירות. כוונתנו לדברים האלפנטריים ביותר, למכשירי קליטה.

יש הכרח אפוא שתהיה בינינו ההבנה הפשוטה ביחס לשירות זה לתושבים. כי בסופו של דבר אנו צותבים לאזרח הרבה יותר ממה שכתוב, גם אותם שירותים שהממשלה אינה ממלאה או ממלאה לא די. ואילו אח"כ, בימי בחירות, באים וטוענים לרשויות המקומיות: מהפעלתן למען התושבים? אנו חייבים לראות עצמנו אחראים לתושבים עבור השירותים, ועד היום החשבון שנעשה לא היה זכרון.

מר אגרון:

בדצוני להבהיר את המלים שאמרת קודם בדבר "ידיעתו או אי-ידיעתו, הסכמתו או אי-הסכמתו של שר הפנים. האמת היא שהגשנו לקראת 1957/58 תקציב פיתוח שהיה בדעתנו לבצע תוך שנתים, בסכום של קרוב ל-12 מיליון ל"י. ב-1957/58 קיבלנו חלק מהכסף, אך עובדה היא שעד היום אישר שר הפנים את רוב-רובו של התקציב הזה לפיתוח. כשבודק משרד הפנים את הצעותינו לתקציב הפיתוח ואנו מציינים את המקור - היה שם מיליון-וחצי שחשבנו שיבואו מהחלק השני של המסים, וזה נפל בינתיים. אבל כל השאר זהו "אשראי קבלני", והוא אושר. למה אפוא לחיות בתקציב זה?

א. עכאם:

יש הכרח לקיים דיון בנושא זה, ואולי רוצה להציע נוהל. אני מבקש שהדיון יתקיים - בניגוד לנוהל הקיים בוועדה - בנוכחות חברי המסלחת של מרכז השלטון המקומי עם שנבהיר את העניינים. עד כה הוזמנה ועדת הפנים לשתי עיירות: רמלה וירושלים. הועמדנו על בעיות הפיתוח והשירותים שלהן, דברים שלא ידענו קודם, ורצוי שנמשיך לערוך ביקורים כאלה.

יחד עם זאת טענה לי לשלטון המקומי: מדוע לא הלכתם בעקבות רמלה וירושלים ולא הכנסתם את ועדת הכספים לעניינים אלו הלוחצים עליכם כל-כך? מדוע חציתם עד עתה?

אני מציע אפוא שלאחר הפגרה נערוך מספר סיורים בערי הארץ כדי ללמוד את העניינים מקרוב, ובשלב זה נפסיק עתה את הדיון ונעמיד את הדבר על סדר-יומה של הוועדה מיד לאחר הפגרה.

י. כצ:

חברי מרכז השלטון המקומי הינם, לדעתי, "ילדים טובים" יותר מדי, נכנעים ומקבלים את הדין דאח"כ באים לבכות לפני ועדה זו או אחרת, ושלם כמנהגו נוהג. אין אנו רואים מצד השלטון המקומי עמדה תקיפה בעניין זה. גם שר הפנים אינו נוהג כלפיהם בצורה יפה, כמו בעניין אישור התקציבים וכו'.

מדבריו של מר סורקיים היה לי הרושם כי השלטון המקומי החליט הפעם ללכת בעקבות ולומר: מעתה אנו מחליטים להסיר מעל עצמנו את עול השירותים הממלכתיים. כי כיום, למשל, בית-חולים עירוני חייב לקנות את ציודו בשוק החפשי בשעה שהוא מקבל 700 לירות למיטה לשנה, בעוד שבית-האם הממשלתי נהנה מתמיכות.

אנו צריכים אפוא לדעת מהי תביעתכם הקונקרטיים. דברים בכנסת התלוננו על המצב הרע והיחס הרע לרשויות המקומיות, אבל לא מזה תינושעו. אתם צריכים להיות מאוחדים ביניכם בדבר צעדים שיש לנקוט, ואיננו חושב שאתם יכולים לחכות עד תום הפגרה אלא עליכם לדרוש שוועדת הפנים, שר הפנים ושר האוצר ייפגשו יחד בימי הפגרה כדי לדון בבעיה לקראת ההפגות לתקציב החדש, כי אחרת יהיו אלה שוב דגבורים בעלמא. כרגע איננו יכולים לסכם, אבל אם יש צורך בשינויים דראסטיים - אי-אפשר לחכות עד לאחר הפגרה.

קיימת הצעה להסיר מעל עצמנו את השירות הממלכתי, באם לא נגיע להסדר עם השלטון המרכזי.

מר אגרנון:

ע. דגני:

אני מבין שהבעיה הכספית היא בעיה של הסדר. כי גם בתקציב המדינה יש תקציבי סעד, בריאות וכו', והרי כספים אלה מוצאים בסופו של דבר לאותם אזרחי מדינת ישראל המרוכזים ברובם ברשויות המקומיות. אני מבין אפוא שכאשר מדברים על סעד - לא צריך לדבר על תקציבן של הרשויות המקומיות לחוד ועל תקציב מסד הסעד לחוד, אלא זוהי מסכת אחת, והבעיה היא בעיה של הסדר ושל חלוקה נכונה. כשעושים אפוא את החישוב הכללי ובאים לכנסת, צריך לראות את התקציבים כולם - גם את כספי הממשלה וגם את כספי הרשויות המקומיות. כי יש מסגרת כספית למדינה כולה שאי אפשר לעבור עליה, ומתוך הנחה שאי אפשר להרחיב את תקציבי המדינה ללא סוף אני שואל: אולי הבעיה בכללותה היא בעיה של חלוקת הרשויות והסמכויות בין תקציב הסעד והרשות המקומית, מי יבצע אילו עבודות באותם הכספים הנמצאים בתקציבים השונים?

מבחינה זו אני שואל אם ההצעה שהציע מר אגרנון בדבר חלוקת "עוגת-המס" איננה למעשה הנקודה החשובה ביותר. ועדת איננה יכולה כמובן להעניק כספים. אבל מבחינת הסדר היחסים הכלליים, החלוקה העקרונית, אולי היא יכולה לתרום משהו.

היו"ר י. ריפתין:

אני נזי מקבל את התרעומת של ה"כ עבאס נגד מרכז השלטון המקומי על שלא הטריד כל-כך את ועדת הפנים עד כה. אני סבור שהפתובת הראשונה בשביל השלטון המקומי היא מסד הפנים ולא ועדה של הכנסת. והשלטון וה"כ הלך לפי הכתובת הנכונה. אני משתומם על הנימרת הפולמוסיות שהושמעו ע"י כמה מחברי הוועדה, כמו למשל ה"כ כץ.

אני בטוח שכולנו למדנו משהו משיבה זו, אם כי חברי ועדת הפנים בדרך-כלל אינם בודים בכל הנוגע לשאלות מוצצפיליות. ואני מודה לחברי המשלחת על הדברים המלמדים שמסרו לנו. ולדבריו של מר סורקיס בענין השאלתה - לחבר כנסת יש רשות לשאול שאילתה בכל ענין שהוא מוצא לנכון.

שר הפנים הציע לנו מספר פעמים בהבלטה לקיים דיון בענין תקציבי הרשויות המקומיות עוד לפני שהדבר נעשה בועד לקראת התקציב, דיון משותף של ועדות הכספים והפנים. ועדת הפנים מצידה מוכנה תמיד לבידור זה. בכוננתי להודיע גם היום ליו"ר ועדת הכספים שאנו מצידנו מוכנים להקדים את הבידור ולקיימו אם יש צורך גם בימי הפגרה. ברור עכ"פ שהשאלות אינן כספיות בלבד אלא יסודיות יותר.

וענין נוסף - שאלת היחסים בין השלטון המרכזי והרשויות המקומיות. שאלה זו קשרה בחלקה בחוקת העיריות החדשה. אם תונח ההצעה החדשה על שולחן הכנסת - תעשה ועדת הפנים מצידה הכל כדי לתת מהלך מהיר לדיון. אינני יודע אם דיון עקרוני על ענינים אלה ניתן להיערך בכלל מחוץ להגדרה חוקית זו.

מר אגרנון:

לקראת הפגישה המשותפת של ועדות הפנים והכספים אני חושב שיש להכין חומר בכתב על חלוקת העומס והתפקידים וכו'. וזאת צריך להטיל על מישהו הן במסד הפנים והן במרכז השלטון המקומי, כי אחרת נדבר בחלל ריק.

מר סורקיס:

בסיום הישיבה אני רוצה להודות לוועדה וליו"ר שעשה מאמץ כדי לקיים את הישיבה עוד לפני הפגרה. בגלל כמה סיבות לא הטרדנו את ועדת הפנים עד כה, וייתכן שהיינו אשמים בכך כי חשבנו שהכתובת הראשונה שלנו היא מסד הפנים. אבל כשקיבלנו את ההודעה האחרונה מסד הפנים שזהו כל מה שהוא יכול להשיג מסר האוצר ולא יותר - החלטנו לפנות לנבחרי הציבור, לכנסת.

מר סורקיס:

בזמן הקרוב נגיש לחברי הוועדה חומר בדבר השגותינו על החוקה שדנים בה עכשיו. איננו משלים את עצמנו שבשנה הבאה, ערב הבחירות, נזכה ליקונים יסודיים רבים בחיינו הציבוריים. כי בינתיים כבר אנו מרגישים ברשויות המקומיות את הבחירות המתקרבות, ולא נוכל לשאת בעת הבחירות בירידת ההכנסות ועליית ההוצאות. ביקשנו אפוא בינתיים תיקונים מידיים כדי שנוכל לסיים את השנה הזאת ולהתחיל בשנה הבאה לענין הריפורמה של מסיים בוודאי יוקדשו עוד ישיבות רבות.

מר רשיש:

לפני ימים אחדים ישבנו בוועדת הכספים. יש לנו הרגשה שתבדיל ועדת הכספים של הכנסת מוכנים לחפש דרך כדי לתקן מה שאפשר עוד השנה. לכן אני מבקש שיור ועדת הפנים ייפגש עם יור ועדת הכספים ויחפשו יחד את הדרך - אולי ביחד עם שר האוצר - כדי להביא עוד השנה כמה תיקונים ביחס למענק וכו'.

היור י. ריפתין:

לדברי פר אנרון: ברצון רב נקבל כל חומר שתשלחו לנו. אינני חושב שיהיה גם קושי רב בכיבוש ישיבה שלי עם יור ועדת הכספים.

בסיום הישיבה ברצוני להודיע לחברי ועדת הפנים כי לפני דקות אחדות קבעתי עם שר המשטרה סיוור של יומיים בתי-הפועה, שיתקיים במחצית השנייה של חודש זה. הוא גם הבטיח כל הוועדה שמונתה לענין שטח תמסור את הדרו"ח שלה גם לממשלה וגם לוועדת הפנים.

(הישיבה נועלה ב-10.35)